

Tálas Péter

Afganisztán: az eddigiek és a hogyan tovább

Pappné Ábrahám Judit 2010. augusztus 23-i tragikus halálát követően – 2003 óta először – szélesebb vita tárgya lett hazánk afganisztáni szerepvállalása. Augusztus 24-én a Népszabadság (Miklós Gábor: Nem kell több halott) és a Magyar Nemzet (Stier Gábor: Vesztésre ítélve) is lényegében a magyar szerepvállalás befejezése mellett érvelt, a Jobbik pedig augusztus 28-án bejelentette, hogy országgyűlési határozati javaslatot nyújt be, amelyben a magyar katonák Afganisztánból történő azonnali kivonását kéri a kormánytól. Jelen írás szerzője – jóllehet korábbi tanulmányaiban alapvetően sikertelennek ítélte a nemzetközi közösség afganisztáni misszióját (lásd Az új Afganisztán-stratégia esélyei. Nemzet és Biztonság 2009. 4. szám; Csökkenő afganisztáni esélyek. Nemzet és Biztonság, 2010. 7. szám) – a magyarországi Afganisztán-vita kezdetétől ellenzi a magyar katonák azonnali kivonását. Vitáiratában azt igyekszik indokolni – miért. Intézetünk ezzel indítja útjára az SVKI Nézőpontok c. sorozatát, amely kizárólag az adott kutató/szerző személyes szakmai véleményét tükrözi.

Magyarország – amely 1955 decemberétől tagja az ENSZ-nek, 1999 márciusától NATO-nak, 2004 májusától pedig az Európai Uniónak is – 2003 óta vesz részt az ENSZ Biztonsági Tanácsának 2001. december 20-i 1386. számú határozata alapján felállított, majd az Északatlanti Tanács (NAC) 2003. április 16-i döntése értelmében a NATO-vezetés alá került afganisztáni Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erők (*International Security Assistance Force – ISAF*) munkájában. Mindenekelőtt le kell tehát szögezni, hogy az ISAF-ban való részvételünk nemzetközi jogi értelemben minden tekintetben megkérdőjelezhetetlen legitimitású. Ugyancsak fontos tudnunk, hogy mindazok, akik az afganisztáni magyar misszióban szolgálnak, hivatásos vagy szerződéses katonaként tisztában vannak annak veszélyességével, s önként vállalták az abban való részvételt. Hazánk katonai és fejlesztési szerepvállalással járul hozzá a nemzetközi közösség afganisztáni stabilizáló missziójához. Nézzük ezeket részleteiben!

Katonai szerepvállalásunk

Hazánk 2003 februárjában, az ISAF-III. időszakában kapcsolódott be az ISAF-misszió tevékenységébe törzstisztek és egy kis létszámú egészségügyi csoport kiküldésének engedélyezésével. Az Országgyűlés 111/2002 sz. határozata alapján 2003 januárja és 2003 decemberre között az MH Magyar Katonai Egészségügyi Kontingense (MH MKEK) egy német tábori kórház munkáját segítette. 2003 decemberében az Országgyűlés 99/2003 sz. határozatában újabb döntést hozott az ENSZ-mandátum alatt működő, NATO vezetésű ISAF-misszióban történő magyar részvételről: ez alapvetően egyéni beosztások betöltéséről, nem pedig kontingens jellegű részvételről szólt.

2004 júliusa és 2006 szeptembere között az MH Könnyű Gyalog Század 125 fővel + 25 fő törzstiszttel való megjelenése Afganisztánban már egy minőségileg komolyabb szerepvállalást jelentett a Magyar Honvédségnek. A század norvég alárendeltségben tevékenykedve Kabulban hajtott végre járőrözési, biztosítási és készenléti feladatokat annak érdekében, hogy a fejlődéshez szükséges biztonságos környezetet megteremtsék.

2005-ben egy rendész szakasz szolgált a kunduzi német PRT-táborban. A magyar katonák a német kötelékekkel szorosan együttműködve végezték feladataikat, melyek között megtalálhatók voltak a klasszikus lövész műveletek, mint a járőrözés, készenléti feladatok elvégzése, és speciális katonai rendészeti tevékenységek is.

Afganisztáni katonai szerepvállalásunk jelenleg öt komponensből áll, melynek legfontosabb eleme a bagláni tartományi újjáépítési csoport (*Provincial Reconstruction Team – PRT*) szervezete.

A magyar kormány 2006-ban a 2115/2006. (VI. 29.) kormányhatározattal hozott döntést arról, hogy Magyarország vezető szerepet vállal Afganisztánban az ISAF, vagy azt felváltó, annak feladatait átvevő, NATO vezetésű művelet keretei között a Baglán tartománybeli Pol-e Kumri központú PRT-ben. A tartományi újjáépítési csoport táborát és vezetését a hollandoktól vettük át, s az itt immár a kilencedik váltásban szolgálatot teljesítő magyar katonai kontingens létszáma a kezdeti 160 főről (ennyi volt a holland állomány létszáma is) napjainkra 230 főre emelkedett. Az afganisztáni nemzetközi misszió Északi Katonai Körzetében Magyarország a PRT-ket fenntartó négy vezető nemzet egyike (Németország, Norvégia és Svédország mellett), s ez komoly rangot és felelősséget jelent az afgán válságot kezelő országok között.

Az afganisztáni tálib rendszer 2001. novemberi megdöntését követően a PRT-k létrejöttét alapvetően az alábbi gyakorlati és szemléleti tényezők ösztönözték:

- azoknak a pénzügyi és személyi forrásoknak a hiánya, melyek lehetővé tették volna az Afganisztán egészére kiterjedő, nagyarányú katonai jelenlétet a tálib rendszer megdöntése utáni biztonsági vákuumban;
- az a felismerés, hogy a válságok megoldását nem a fegyveres harcok megszüntetése, hanem a „béke megnyerése” jelenti;
- annak tudatosulása, hogy a modern válságkezelésben egyre nagyobb szükség van a civil eszközök alkalmazására;
- az a régóta megfogalmazott követelmény, hogy haderőknek is képeseknek kell lenniük nem katonai feladatok ellátására, illetve a civil szereplők melletti tevékenységre és a civil szereplőkkel való fokozott együttműködésre;
- annak a felismerése, hogy a fejlődés és a biztonság egymást feltételezik, azaz a stabilizációnak és az újjáépítésnek párhuzamosan, nem egymást követően kell folynia.

A PRT-k tehát általános értelemben olyan katonai és civil személyzetet magukban foglaló egységek, amelyekkel a nemzetközi közösség megoldást kíván kínálni a fenti problémákra. Elsődleges feladatuk az afgán központi kormányzat befolyásának kiterjesztése, a biztonságos környezet megteremtése, és ezzel a humanitárius segítségnyújtás és az újjáépítés elősegítése. Ennek megfelelően a PRT-ben szolgálók katonai feladatainak ellátását a békefenntartó missziókra szabott nemzetközi és nemzeti korlátozások szabályozzák ma is (például tagjai csupán önvédelemre használhatnak fegyvert). Jóllehet kiképzettségük feladataiknak megfelelően differenciált, de döntően a békefenntartó missziók jellegének megfelelő.

Amikor Magyarország vállalta a bagláni PRT vezető nemzetének szerepét, a tartományi újjáépítési csoportokat még kulcsfontosságú elemnek tekintették a nemzetközi koalíció vezetői az afgán válság megoldásában. Ma már ebben közel sincs olyan nagy egyetértés. A PRT-vel kapcsolatos első szkeptikus hangok 2008-ban váltak hallhatóvá a szélesebb szakmai közvélemény előtt. A kritikusok alapvetően három szempontból bírálták a korábbiakban széles körben favorizált megoldást:

- egyrészt, mert az afganisztáni biztonsági helyzet romlásával párhuzamosan egyre korlátozottabbak lettek a tartományi újjáépítési csoportok tevékenységének, a segélyezés biztosításának és a segélyezésnek a lehetőségei. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy a békefenntartásra kiképzett katonák – a kormányellenes katonai csoportok tevékenységének aktivizálódásával párhuzamosan – egyre ritkábban indulhattak segélyezési és segélybiztosítási „körutakra” felelősségi körzetükben. 2009 őszétől ez lett jellemző Baglán tartományra is, ahol egyes járásokban háborús jellegűnek nevezhető a helyzet alakult ki (a COMISAF által kritikus helyzetűnek minősített 70 járás közül kettő a tartományban van);
- másrészt, mert kiderült, hogy a PRT-k a gyakorlatban csak pótolják és helyettesítik az afgán képességeket, de nem teremtik meg ez utóbbiak létrejöttének valódi feltételeit. Például helyi afgán orvosok hiányában a PRT-k által felépített rendelők csak addig

- képesek működni, amíg a tartományi újjáépítési csoport – vagy szélesebb értelemben a nemzetközi koalíció – biztosítani tudja azok személyzetét;
- harmadrészt, mert a PRT-k – bármennyire is hasznosak – maguk is hozzájárulnak az Afganisztánba irányuló segélyezés szétaprózódásához, így segélyezés hatékonyságának romlásához. A PRT-k felállítása óta például 2 milliárd dollárt fordítottak 22 ezer PRT-projektre, ezek 80%-a azonban 100 ezer dollár alatti értékű volt. A biztonsági helyzet stabilizálását a fejlesztési tevékenységgel összekapcsoló PRT-tevékenység ráadásul csak néhány tartományra fókuszál (Afganisztánban 34 tartomány van, és jelenleg 27 PRT működik), most nem is beszélve a PRT-eket fenntartó nemzetek anyagi lehetőségei közötti jelentős különbségekről: tevékenységük többnyire rövid távú szemléletű, a donorországok hazai közvéleményének elvárásai határozzák meg, S ezt akkor is jeleznünk kell, ha a segélyezés alacsony hatékonyságának korántsem a PRT-k az alapvető okai.

Mindezek következtében napjainkra a PRT-k tevékenységének értéke erősen devalválódott. A NATO szemében ma már nem a PRT-k segélybiztosítási és segélyezési tevékenysége a leghasznosabb missziós tevékenység Afganisztánban. A biztonsági helyzet romlása ugyanis fontosabbá tette az afganisztáni biztonsági erők képzését, illetve a kormánnyal szemben álló fegyveres csoportok elleni katonai műveletek felvállalását.

A magyar vezetés idejében érzékelte a fent említett szemléletváltozást, és 2008 decemberében a kormány a 2186/2008. (XII. 29.) sz. kormányhatározatban engedélyezte, hogy az ISAF alárendeltségében, az Afgán Nemzeti Hadsereg (ANA) Baglán tartományban állomásozó lövész zászlóaljának tanácsadó csoportjaként működő közös magyar–amerikai Műveleti Tanácsadó és Összekötő Csoportban (*Operational Mentoring and Liason Team – OMLT*) egy legfeljebb 30 fős magyar katonai kontingens tevékenykedjen. Az OMLT-k feladata, hogy tanácsadó, kiképző és összekötő szerepkörben támogassák, képezzék és mentorálják az ANA számukra kijelölt egységeit a műveleti feladatok tervezésében és végrehajtásában.¹ Jelenleg az afganisztáni misszióban részt vevő 45 nemzet közül 21 tartja fenn az Afganisztánban tevékenykedő 143 OMLT-t, köztük egyet hazánk is, immár a negyedik váltásban. (Az eredeti tervek 155 OMLT felállítását tűzték célul, ami azt jelenti, hogy a még szükséges 12 „üres” hely gyorsan elkelhet a NATO-tagok és a partnerországok között.)²

Itt jegyezzük meg, hogy hasonlóan az ANA-hoz, a nemzetközi koalíció az Afgán Nemzeti Rendőrséget (ANP) is műveleti tanácsadó és összekötő csoportokkal támogatja (*Police Operational Mentoring and Liason Team – POMLT*). Bár 2009 januárja óta magyar katonák is részt vesznek a helyi rendőrök kiképzésében, hivatalosan azonban nem tartozunk a nemzetközi koalíció azon hét nemzete közé, amely önálló POMLT-t tart fenn.

A már említett 2008-as kormányhatározat lehetővé tette azt is, hogy a Magyar Honvédség állományából egy legfeljebb 20 fős Különleges Műveleti Csoport (*Special Operational Forces – SOF*) tevékenykedjen az ISAF műveleti területén, és az ISAF feladatrendszerébe tartozó feladatokat lásson el.³ Ez a gyakorlatilag a NATO-ban a legmagasabb értéken jegyzett harci feladatok végrehajtását jelenti.

Mindemellett Magyarország már két ízben is vállalta a vezető nemzet szerepét a kabuli nemzetközi repülőtér (KAIA) irányításában: először 2008 októbere és 2009 márciusa között, másodszer pedig éppen napjainkban, 2010 októbere és 2011 márciusa között. Ez az afganisztáni magyar misszió létszámát 60-80 fővel növelte/növeli meg az említett hathónapos időszakokban.

¹ Mivel támogatás és mentorálás a műveleti feladatok végrehajtására is vonatkozik, az OMLT tagjai feladatvégzésük során harcérintkezésbe kerülhetnek az afgán kormányellenes erőkkel.

² Ez megítélésünk szerint igen fontos körülmény mindazon országok szempontjából, akik afganisztáni missziójuk átstrukturálásán gondolkodnak, így hazánk szempontjából is. A gyakorlatban ez azt jelentheti, hogy ha nem lépünk gyorsan, akkor már OMLT hozzájárulási lehetőségünk sem lesz, amennyiben nem számítjuk a megnövelt ANA-létszámhoz szükséges további OMLT-eket.

³ Bár a magyar közvélemény alighanem úgy véli, hogy a misszió tagjai közül a közvetlen harci feladatokat ellátók vannak kitéve a legnagyobb veszélynek, az afganisztáni gyakorlat nem ezt mutatja. Az elmúlt három év során a legtöbb áldozatot – 2008-ban az összes áldozat 57,79%-át, 2009-ben 60,98%-át, 2010-ben eddig 59,21%-át – az improvizált robbanószerkezetek követelték a koalíciós erők soraiból. A közvetlen harci feladatokat ellátók jóval képzettebbek, amint ellenfeleik, a kormányellenes afgán fegyveresek.

Végül feltétlenül meg kell említeni, hogy hazánk új nemzeti hozzájárulásként egy magyar katonából álló, legfeljebb 13 fős Mi-17 szállító helikopter légi kiképzés-támogató csoportot telepít ki Afganisztán területére, várhatóan 2011 januárjától.

Ha mindezekhez hozzászámítjuk a törzseknél egyéni beosztásban szolgálatot teljesítőket az ISAF Parancsnokságon (ISAF HQ), az Északi Katonai Körzet parancsnokságán (RC-North HQ), a tábori kórházaknál és egyéb helyeken, akkor kiderül, hogy az Afganisztánban szolgáló magyarok létszáma ma a valóságban jóval meghaladja a hivatalos NATO-dokumentumokban szereplő 360 főt, s eléri a 450-et.

Kontingensének létszámát tekintve az afganisztáni nemzetközi koalícióban részt vevő 45 nemzet között Magyarország a középmezőny felső részét jelentő 19., a NATO-n belül pedig a 16. helyet foglalja el. A hadseregek szárazföldi erőinek létszámához viszonyítva 360 fővel számolva a 15. helyen, 450 fővel számolva a 8. helyen vagyunk a NATO-n belül.

Fejlesztési hozzájárulásunk

A nemzetközi koalíció afganisztáni fejlesztési hozzájárulásának legfőbb hivatalos célja a fenntartható növekedés megalapozása és a szegénység enyhítése az országban. Ezt – megint csak hivatalosan – elsősorban az afgán képességek kialakításával, munkahelyteremtéssel és az öfenntartó megélhetési lehetőségek megteremtésének elősegítésével kívánja elérni. Emellett hozzá kíván járulni a demokratikus folyamatokhoz, a jó kormányzáshoz, az emberi jogok érvényesüléséhez, a nők helyzetének javításához.

Mindezt egy olyan országban kellene elérnie a koalíciónak, amely a humán fejlettségi index alapján összeállított rangsorban a világ 182 országa között a 181. helyet foglalja el. Az egy főre jutó afgán GDP vásárlóerő-paritáson (PPP) számolva 935 dollár, vagyis alig haladja meg a napi két és fél dollár/főt. A csecsemőhalandóság 1000 élve születésre 151,9 (2009), a harmadik legmagasabb a világon, a lakosság várható élettartama pedig csupán 44 év. Az írástudatlanok aránya a 15 év feletti népesség körében 71,9% (a nők és a nomád életmódot folytatók körében ennél is magasabb). A városi lakosságnak csupán 35, a vidékieknek 19%-a jut jó minőségű ivóvízhez, a lakosság 70%-ának élelmiszerellátása bizonytalan. Az általános iskoláskorú gyerekek 30%-a családfenntartó. Az afgán gazdaság 90%-ban külföldi támogatástól függ. Alapvetően ez az elmaradottság a táptalaja az évtizedes békétlenségnek, az állam és a jogrend működésképtelenségének, a bűnözésnek, a narkógazdaságnak és a szélsőséges eszmék terjedésének. Az ország 2005–2006-ban 10-11., 2007 és 2010 között a 6-7. helyet foglalja el működésképtelen államok rangsorában, vagyis a helyzet e tekintetben tartósan kritikus. Mindezzel csupán azt kívánjuk jelezni, hogy Afganisztánban még hatékony segélyezési és fejlesztési tevékenység mellett is igen nehéz komoly eredményeket elérni. Márpedig a nemzetközi koalíció afganisztáni segélypolitikáját már évek óta igen komoly bírálatok érik a szakértők és a segélyezési szervezetek részéről.

Mindenekelőtt látnunk kell, hogy a nemzetközi Afganisztán-konferenciákon 2001 óta ajánlott 62 milliárd dollárból napjainkig ténylegesen csupán 38 milliárd érkezett meg az országba. Ennek több mint felét azonban a biztonsági helyzet javítására (többek között az ANA és az ANP felszerelésére és kiképzésére) fordította a nemzetközi közösség, s csupán a segélyek 32%-a jutott humanitárius és fejlesztési célokra. Az afgán képességek hiányában azonban még ez a 9,6 milliárd sem került teljes egészében az afgán rászorultakhoz. A segélyezésben és a fejlesztésben nem érvényesült az ENSZ afganisztáni segítségnyújtási missziójának (UNAMA) a koordináló szerepe sem. Az elmúlt nyolc évben Afganisztánba érkező 38 milliárd dollárnyi külföldi segélyből mindössze 6-8 milliárd dollár áramlott keresztül az afgán állami költségvetésen.

Az afganisztáni nemzetközi segélyezés hatékonyságát jelentősen rontja a segélyezési és fejlesztési erőforrások szétforgácsolódása, a túl sok prioritás, a megszámlálhatatlan segélyezési szereplő, és nem utolsósorban az afgán társadalom és a politikai vezetők korrupciója. (Az egy főre eső, korrupcióra fordított pénz átlagos évi összegét 160 dollárra becsüli egy tanulmány – abban az országban, ahol, mint említettük, az egy főre eső GDP alig haladja meg napi két és fél dollár/főt.)

Az említett anomáliák fokozottan érintik azoknak az országoknak a segélyezési tevékenységét, amelyek szűkös forrásokkal rendelkeznek. Magyarország is ezekhez tartozik. Segélyezési tevékenységünkhöz az állami költségvetés 2007–2008-ban évi 500 millió forintot, 2009–2010-ben pedig évi 459 milliót biztosított. Az afgán nemzeti fejlesztési stratégiával (*Afghan National Development Strategy – ANDS*) összhangban az általunk kiemelt segélyezési szektorok a mezőgazdaság és vidékfejlesztés (25%), az oktatás (25%) és egészségügy (12%), a biztonság és önkormányzatiság (16%), illetve az infrastruktúra (10%). A fennmaradó 12% a pályázatok önrészesedését, a CIVREP támogatási keretét, illetve a tartalékokat tartalmazza.

Tény ugyanakkor, hogy sikerült külföldi forrásokat is mozgósítani a magyar fejlesztési tevékenység támogatására: három – összesen 1,2 millió euró értékű – európai uniós támogatást, és öt – összesen körülbelül 2,2 millió dollár értékű – japán támogatást szerzett a magyar diplomácia Kabulban; illetve két – összesen 0,8 millió euró értékű – görög támogatást. Az EU a helyi közigazgatási és rendészeti projektekhez, míg Japán és Görögország egészségügyi, oktatási, munkahely-teremtési, illetve infrastrukturális projektekhez nyújtott támogatást. Mindezekkel együtt hazánk a Baglán tartományt segélyező donorországok között a nyolcadik helyet foglalja el (2002 óta a donorországok 150 millió dollárnyi segélyt nyújtottak Baglánnak).

Az afganisztáni misszió kapcsán meg kell jegyezni, hogy hazánk missziós politikája sem mentes az ellenmondásoktól. A magyar politikai elitben például a NATO- és az EU-csatlakozás ellenére még ma is erősen él az a téves szemlélet, hogy a külföldi missziós tevékenység kizárólag a Magyar Honvédség feladata. Nem nagyon látszik tudomásul venni, hogy a modern missziós tevékenységben egyre nagyobb szerep hárul a rendőrségi és a civil szakértőkre, és ezek is a nemzeti felajánlások szerves részét képezik. A Magyar Honvédség és a Honvédelmi Minisztérium magára hagyása következtében a missziók „költséghatékonysága” szempontjából is komoly kérdések vethetők fel. Például az, hogy egy országnak meddig éri meg több milliárdért fenntartani egy eredetileg a segélyezés biztonsága érdekében felállított Tartományi Újjáépítési Csoportot, ha alig több mint félmilliárdnyi segélyre szánt összeget tud csak elkölteni a magyar költségvetésből, ami nemhogy a stabilizálásra nem elég, de sokszor arra sem – miként a külföldi, így a magyar missziót ért támadások számának növekedése is jelzi –, hogy a misszióban résztvevők biztonságát szavatolja?

A kivonást szorgalmazók érveiről

Azok, akik az augusztus óta tartó Afganisztán-vitában a magyar katonák azonnali kivonása mellett emelték fel a szavukat, alapvetően négy érvet hangsúlyoztak:

- négy katonánk halálával (Kovács Gyula, Nemes Krisztián, Pappné Ábrahám Judit és Kolozsvari György) már eddig is túl sok áldozatot kellett hoznunk;
- nem fűződnek magyar nemzeti érdekek az afganisztáni misszióhoz;
- NATO-tagságunk nem kötelez bennünket a misszióban való részvételre (kötelezettségeinket letudhatjuk a Balkánon is);
- a misszió kudarcra van ítélve, így nincs értelme részt venni benne, és további áldozatokat hozni.

Vegyük hát górcső alá egyenként az említett érveket!

1. A jelen írás leadásának időpontjában a mindenki számára elérhető *iCausalities.org* internetes „áldozatszámológó” szerint a 2001 óta Afganisztánban elesett koalíciós áldozatok száma 2127 fő. Ezek között „csupán” négy magyar. Összehasonlítva számos más országgal, a magyar veszteségek sem számszerűen, sem arányait tekintve nem mondhatók kirívónak. Még akkor sem, ha minden katonahalál nagyon fájdalmas, a sajátunké pedig különösen az. Az afganisztáni misszióban részt vevő 28 NATO-tagállam közül az ISAF fennállásának hét éve alatt – miként azt táblázatunk is mutatja – 20 ország veszített egy vagy több katonát, közöttük Magyarország a maga négy hősi halottjával sorrendben a 14. mind az elesettek számát, mind az elesettek számának a missziós létszámhoz viszonyított aránya tekintve. Számsze-

rúen hazánknál nagyobb veszteséget szenvedett el Lengyelország (21), Románia (17) és Észtország (8), arányaiban pedig az említettekén kívül Lettország (170 fős misszió 3 halott), hogy csupán térségünkben, Kelet-Közép-Európából említsünk példát. (Lásd a függelékben szereplő táblázatot.)

2. Mindazok, akik úgy vélik, hogy a NATO ENSZ-felhatalmazás alapján indított afganisztáni missziójához nem fűződnek magyar nemzeti érdekek, egyrészt meglehetősen provinciálisan és hibásan értelmezik a nemzeti érdek fogalmát, másrészt valószínűleg nincsenek tisztában a napjaink nemzetközi viszonyrendszerével. Közvetlen érdekeltségünk bizonyítására ugyanis elég felsorolni az afganisztáni helyzet biztonságpolitikai problémáit: így az ország instabilitását, a világ ópiumtermelésében és kábítószer-forgalmazásában betöltött szerepét, a menekültkérdést (jelenleg kb. 1600 afgánt menekültet látnak el a magyar hatóságok), továbbá azt, hogy a biztonságpolitikai szakirodalom Afganisztánt – igaz, csökkenő mértékben, de – még mindig a nemzetközi terrorizmus egyik kiképző és kiinduló terepének tekinti. Ezen problémák attól, hogy a nemzetközi koalíciónak nem sikerült megoldania őket, azért még továbbra is komoly kockázatot jelentenek. Talán ennél is fontosabb azonban annak tudatosítása a magyar társadalomban, hogy a Magyar Honvédség missziói hazánk kül- és biztonságpolitikájának olyan kulcsfontosságú eszközei, amellyel a Magyar Köztársaság egy-egy adott misszióktól egészen távoli, azzal összefüggésben nem álló érdekeit is érvényesíteni képes. A jelenlegi nemzetközi viszonyok között ugyanis a nemzeti érdekérvényesítés egy igen bonyolult „politikai árucseré”, ahol a szereplőknek tekintettel kell lenniük mások érdekeire is annak érdekében, hogy a többiek tekintettel legyenek az ő érdekeire.⁴ Nem véletlen például, hogy az ISAF-ben résztvevő 28 NATO-tagállam és 19 nem NATO-tag partnerország közül – belpolitikai okok miatt – eddig csupán Hollandia vonta ki harcoló alakulatait Afganisztánból, jóllehet az európai államok többségének közvéleménye és politikai vezetése már jó ideje szívesen befejezné a missziót.

Végül világosan kell látni azt is, hogy a nemzetközi közösség szemében leginkább a közös missziókhoz való hozzájárulás alakítja ki egy-egy ország képét és imázsát. A jelenlegi kölcsönös függőség időszakában, még inkább pedig a kölcsönös szolidaritáson alapuló szövetségeken belül a politikusok és média által kialakított országképben kulcsfontosságú szerepe van annak, hogy az adott ország a többiek által is megfelelőnek tartott mértékben veszi-e ki részét a közös akciókból és missziókból.⁵

3. A katonáink azonnali kivonását sürgető azon érvet, hogy NATO-tagságunk nem kötelez bennünket a misszióban való részvételre, letudhatnánk azzal: megdöbbenő, hogy több mint tíz évvel az észak-atlanti szövetségbe való belépésünk után még vannak olyan újságírók, politikusok és civil szervezetek, akik ennyire felelőtlenül kezelik azt a szervezetet, amely szavatolja hazánk biztonságát. Vagy karcosabban fogalmazva: többek között azért is Afganisztánban kell maradnunk, hogy – ha már a NATO-csatlakozáskor sok egyéb mellett aláírtuk, hogy hozzájárulunk a szövetség közös misszióihhoz (s nem csak azokhoz, amelyek tet-szenek vagy hasznosak nekünk!) – ne tűnjünk potyautasnak szövetségeseink előtt. De jól tudom, hogy ezzel aligha győzöm meg a misszió folytatásának kritikussait. Így máshonnan közelítem meg a kérdést.

Magam is az afganisztáni nemzetközi misszió mielőbbi befejezésének pártján állok. Úgy gondolom azonban, hogy egy ENSZ-felhatalmazással indított, közösen eldöntött NATO-misszióknak *közös kivonulási tervek* alapján kell befejeződnie, és semmiképpen sem úgy (még ha láthatóan ez tetszene is a magyar közvélemény és a politikai szereplők egy – mel-

⁴ A jelenlegi nemzetközi viszonyok között az állami politikai vezetések számára – világszerte – nem annyira az említett diplomáciai és politikai „árucseré” lebonyolítása okozza a legnagyobb problémát (ti. „én hozzájárulok a te érdekeid érvényesüléséhez, ha te hozzájárulsz az én sikeres érdekérvényesítemhez”), hanem ennek a saját közvéleménye felé történő megfelelő kommunikációja.

⁵ Csak itt, lábjegyzetben hívom fel a figyelmet arra, hogy például – a korábbi évekkel szemben – napjainkban sem a nemzetközi közösség vezetői, sem pedig a nemzetközi sajtó nem veti Magyarországra szemére azt az egyébként nemzetközileg is közzismert tény, hogy a rendszerváltás óta krónikusan alulfinanszírozott a Magyar Honvédség és általában a magyar védelmi szféra. Ebben nyilvánvaló és egyértelmű szerepe van annak, hogy hazánk igen komoly erőfeszítéseket tesz a NATO-missziókban való szerepvállalás terén.

lesleg magát rendszeresen igen bátornak tartó – részének), hogy a szövetség egyes tagországai egyenként menekülnek el a hadszínterről. A menekülés jellegű távozást nemcsak azért ellenzem, mert ez mások szemében esetleg gyávaságnak tűnhet, hanem mindenkéltől azért, mert ennek rendkívül rossz hatása lenne arra a szövetségi rendszerre, amelyhez hazánk is tartozik, s amelyre Magyarország a biztonságát alapozza. Nem lehet ugyanis figyelmen kívül hagynunk, hogy a bipoláris világrend bukását követően, különösen pedig a 2001 után (vagyis épp az afganisztáni misszió indulásának idején) a NATO belső kohéziója – ha tetszik: a tagállamok közötti kölcsönös szolidaritás – meglazult. Ennek egyik alapvető oka, hogy a benne lévők – az új erőviszonyok közötti pozíciójukból fakadóan – igen eltérően definiálják az észak-atlanti szövetség célját és szerepét. A kelet-közép-európai kisállamok biztonságuk legfontosabb garanciájaként, a nemzetközi porondon az egyetlen globális hatalomként állva maradt Egyesült Államok a globális konfliktusok rendezéséhez szükséges eszközparkként, a több szempontból is leértékelődő Európa nyugati felének országai pedig a transzatlanti kapcsolatok fenntartásához szükséges, de katonai értelemben egyre nehezebben vállalható teherként tekintenek a NATO-ra. Mármint a szövetség új stratégiai koncepciójával szembeni egyik legfontosabb elvárás éppen e meglazult szolidaritás megerősítése, aminek – s ez valószínűleg mindenki számára belátható – aligha tenne jót, ha a győzelekként várhatóan amúgy is nehezen értelmezhető afganisztáni misszióból a szövetség egyes tagállamai egyenként, saját belátásuk szerint távoznának.

Azoknak pedig, akik abban a hitben ringatják magukat, hogy hazánk a Balkánon is letudhatná szövetségesi kötelezettségeit, két dologra hívnám fel a figyelmét: egyrészt, hogy a NATO-ban már jó ideje igen komoly vita folyik arról, hogy a szövetség (az Európai Uniónak átadva a felelősséget) vonuljon ki a térségből, s ezt csupán a tagállamok egy részének – *nota bene*: számszerűen kisebbségének – erőteljes fellépése akadályozta meg eddig. Másrészt, hogy a NATO nagyobb tagállamainak, elsősorban pedig az Egyesült Államoknak a támogatása nélkül egyetlen kisebb tagállam, de még a kisebb tagállamok csoportja sem lenne képes sikeres missziót vezetni a Balkánon. Ehhez ugyanis egyszerűen nem elégségesek a képességeik, most nem is beszélve a nagyhatalmak politikai támogatásának fontosságáról.

4. Eddigi írásaim és megnyilatkozásaim alapján az erősen szkeptikusok táborába tartozom a nemzetközi koalíció afganisztáni missziója kapcsán. Egészen pontosan úgy gondolom, hogy már akkor elégedettek lehetünk majd, ha távozásunkat követően az ország nem süllyed újra polgárháborúba, ha nem áll vissza a 2001 előtti tálib rendszer, s ha Afganisztán nem lesz feyegetőbb hátszövege a nemzetközi terrorizmusnak, mint amilyennek ma számít. Úgy vélem, hogy ezek az egyébként nem túl ambiciózus célok még mindig elérhetők, ha egyfelől a nemzetközi koalíció asztalhoz tudja ültetni az afgán politikai szereplőket, s e szereplők – a Nyugat külső befolyásolása nélkül – képesek megállapodni a hatalommegosztásról. Másfelől, ha az afganisztáni probléma kapcsán sikerül megértetni a környező nagyhatalmakkal (Pakisztánnal, Iránnal, Oroszországgal, Kínával és Indiával, amelyek jelenleg valamennyien leginkább abban érdekeltek, hogy Afganisztán lefoglalja Washingtonot és szövetségeseit, de az afgán helyzet ne eszkalálódjon), hogy a NATO, illetve a nemzetközi koalíció kivonulását követően nekik maguknak kell szembenézniük az afgán kérdéssel. E két feltétel teljesülésére megítélésem szerint ma még van esély, vagyis az afganisztáni misszió még egyáltalán nincs teljesen kudarcra ítélve.

Mit tehetünk mi, magyarok?

A *Gazeta Wyborcza* című napilap szerint az új lengyel köztársasági elnök, Bronisław Komorowski – egyébként választási ígéretének megfelelően – első brüsszeli látogatásán, szeptember elsején azt közölte a NATO főtitkárával, hogy Lengyelország (2630 fő, Gazni tartomány, 21 halálos áldozat) 2012-ig kivonja katonáit Afganisztánból. Közel egy hónapig úgy tűnt, hogy az augusztus elején harcoló katonáit kivonó Hollandia (1960 fő, Uruzgán tartomány, 24 halálos áldozat) után Lengyelország a második olyan európai NATO-tagállam,

amely hivatalosan is bejelentette távozási szándékát az afgán misszióból.⁶ A hónap végén azonban Radosław Sikorski úgy módosította Varsó álláspontját, hogy a kormány szerint a lengyel katonák afganisztáni missziójának „maximális időhorizontja” 2014 (*nota bene*: a jelenleg elfogadott határidő). Sokat sejtető, hogy az EU hatodik legnagyobb állama, Lengyelország – a NATO-tagállamok vezetőivel folytatott konzultációk hatására – alig egy hónap alatt meggondolta magát a 2012-es kivonulást illetően.

A Komorowski-látogatás azonban mégis fontosnak bizonyult. Anders Fogh Rasmussen ugyanis (talán egy utolsó kísérletként a lengyel bejelentés elkerülése érdekében) még az elnökkel való találkozás előtt sietve megismételte: az őszi lisszaboni NATO-csúcson el kell készíteni azt a tervet, hogy a szövetség 2014-ig milyen ütemben adja át a felelősséget Afganisztánban a kormány erőinek.⁷ Ez pedig annyit jelent, hogy az európai NATO-szövetségek többsége között konszenzus van a tekintetben, miszerint ragaszkodniuk kell a Barack Obama elnök által kitűzött kivonulási céldátumokhoz (kezdet 2011-ben, befejezés 2014-ben).

Ma tehát úgy tűnik, s az iraki kivonulás tapasztalatai is azt mutatják, hogy a NATO európai tagállamai 2011 és 2014 között mindenképpen elhagyják majd Afganisztánt. Ha valakinek maradnia kell esetleg, az csak az Egyesült Államok lehet.

Mivel – mint arra már utaltam – a Magyar Honvédség külföldi missziói a magyar kül- és biztonságpolitika kulcsfontosságú eszközei, a magyar kormány előtt álló igazi kérdés szerintem az, képes-e kihasználni a jelenlegi helyzetet politikai céljai elérése érdekében⁸ úgy, hogy egyben elősegítse az afganisztáni misszió befejezését is. A lehetséges lépések közül itt és most csak a két legfontosabbat jelzem.

Egyrészt, csatlakozhat azokhoz az országokhoz (ilyenek Kanada, Lengyelország, Németország), amelyek a NATO őszi, lisszaboni csúcstalálkozásán egy részletes kivonulási stratégia elkészítésére kívánják rábeszélteni a szövetség ezzel kapcsolatban még vonakodó tagjait (elsősorban Egyesült Államok katonai vezetését és Nagy-Britanniát).⁹ Másrészt – átalakítva a jelenlegi magyar afganisztáni misszió belső struktúráját – olyan feladatokra teheti a hangsúlyt Afganisztánban (legfőképpen az afgán biztonsági erők kiképzésének elősegítésére), amelyek révén az afgánok gyorsabban lehetnek képesek saját államuk fenntartására. Ez utóbbi több szempontból is kívánatos. Egyrészt, mert amennyiben ezt a PRT létszámának terhére valósítja meg a Magyar Honvédség, akkor nem ítéli tétlenségre a bagláni magyar PRT azon tagjait, akik a biztonsági helyzet romlása miatt egyre kevésbé tudják ellátni eredeti – segélyezési és segélyezés-biztosítási – feladataikat, másrészt, mert növelheti tekintélyünket a NATO-n belül. Pillanatnyilag ugyanis a harci tevékenységet folytató egységek mellett a kiképzési feladatokat végző katonai és rendőri egységek politikai árfolyama a legmagasabb a szövetségben belül.¹⁰ Ez azonban az „üres” OMLT-helyek betöltésével igen gyorsan változhat.

Azt, hogy a kiképzési feladatok fokozottabb felvállalása valóban együtt járhat-e például a magyar PRT létszámának csökkentésével, igen nehéz előre jelezni. Világosan kell ugyanis látnunk, hogy a szövetségben belül a missziós tevékenység legfontosabb értékmérője még mindig a „Hány katonát tudsz kiállítani?” kérdésre adott válasz. Annak ellenére az, hogy ma már konkrét példák is bizonyítják, hogy a politikai siker érdekében a forráshiányos tagállamok lehetőségeikhez képest előbb vagy utóbb túlvállalják magukat ezen a téren. Figyelmeztető példa erre Lengyelország esete, amely a Varsó számára összességében csalódást okozó iraki missziója után – legalábbis Waldemar Skrzypczak tábornok, a lengyel szárazföldi erők

⁶ Európán kívüliként Kanada már évekkel ezelőtt bejelentette, hogy kivonja harcoló alakulatait Afganisztánból, ha más nemzetek nem adnak még legalább 1000 fő harcoló katonát. Mint emlékeztető a helyzetet végül Nicolas Sarkozy francia elnök mentette meg 2008-ban, amikor 900 további katonát ajánlott fel a szövetségnek.

⁷ A kivonulási forgatókönyv elkészítését a szövetség valójában már 2010 júliusában felvette a lisszaboni csúcs programjába, amikor Karzai elnök elfogadta a falusi milícia tervét. A 2014-es kivonulásra is maga az afgán elnök tett javaslatot először a július végi afganisztáni konferencián, amit a nemzetközi közösség lényegében el is fogadott.

⁸ Jóllehet a politikai célok elérésének módja igen különböző lehet, stratégiai értelemben csupán két racionális külpolitikai cél fogalmazható meg: 1. az ország nemzetközi pozíciójának erősítése, 2. nemzetközi pozíciónk gyengülésének megakadályozása.

⁹ David Cameron brit miniszterelnök 2010. október 6-án a Konzervatív Párt Birminghamben tartott éves kongresszusán kijelentette: 2015 után már nem tevékenykedik majd harci feladatokat ellátó brit alakulat az afganisztáni hadszíntéren.

¹⁰ Jóllehet hivatalosan eddig nem hangzott el a magyar politikai vezetés egyetlen tagjától sem, hogy Magyarország bővíteni kívánna az Afganisztánban a Különleges Műveleti Csoport létszámát, politikai és költséghatékonysági szempontból ennek lehetőségét is meg kell vizsgálnia. Mindenekelőtt azért, mert a szövetségesekkel való tárgyalásokon minden bizonnyal felvetődik ez az alternatíva is.

ZMNE SVKI NÉZŐPONTOK – 2010/1

volt parancsnoka szerint – most Afganisztánban vállalt erejét és képességeit meghaladó feladatokat.

Két dolgot semmiféleképpen nem tehet meg a magyar kormány: nem hajolhat meg azon provinciális követelések előtt, melyek a magyar katonák azonnali hazahívását szorgalmazzák, s felelősen nem ígérhet olyat a közvéleménynek (szerencsére nem is teszi), hogy több magyar katona nem esik áldozatul a missziós tevékenységünk során. Minden Afganisztánra, illetve Baglánra vonatkozó elemzés ugyanis ennek épp az ellenkezőjére figyelmeztet.

Függelék

Az ISAF-ben részt vevő NATO-tagállamok haderejének, afganisztáni missziójának létszáma, és veszteségeik (2010. szeptember 30.)

	Szárazföldi haderő létszám	Misszió létszám	Áldozatok száma	Főbb vállalások
1. Egyesült Államok	662 000	78 430	1 311	PRT (13), OLMT (76), POMLT
2. Törökország	402 000	1 740	2	PRT (2), OMLT (5)
3. Németország	163 900	4 590	42	PRT (2), OMLT (6)
4. Franciaország	143 000	3 750	49	OMLT (6), POMLT
5. Olaszország	108 000	3 400	29	PRT (1), OMLT (7)
6. Egyesült Királyság	100 290	9 500	339	PRT (1), OMLT (7), POMLT
7. Görögország	93 500	75		
8. Spanyolország	79 730	1 555	30	PRT (1), OMLT (2), POMLT
9. Lengyelország	46 400	2 630	21	OMLT (4), POMLT
10. Románia	43 000	1 750	17	OMLT (3)
11. Kanada	34 775	2 830	152	PRT (1), OMLT (6), POMLT
12. Portugália	26 700	250	2	OMLT (2)
13. Hollandia	21 850	380	24	OMLT (3), POMLT
14. Bulgária	16 200	540		OMLT (1)
15. Belgium	14 000	575	1	OMLT (1)
16. Csehország	12 650	500	3	PRT (1)
17. Horvátország	11 390	285		OMLT (1)
18. Magyarország	10 930	450	4	PRT (1), OMLT (1)
19. Dánia	10 570	730	37	OMLT (1)
20. Albánia	8 150	295		
21. Norvégia	7 900	500	9	PRT (1), OMLT (3)
22. Szlovákia	7 220	200		
23. Szlovénia	7 200	70		
24. Litvánia	7 190	245	1	PRT (1)
25. Észtország	4 200	160	8	
26. Lettország	1 060	170	3	OMLT (1)
27. Luxemburg	900	9		
28. Izland	0	3		
NATO			9	OMLT (4)
Összes (NATO + egyéb)		119 819	2 127	PRT (27) OMLT (143) POMLT (7 nemzet)

Forrás: Military Balance 2010, NATO, iCausalities.org